

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.12.20
KOM(2011) 900 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Visuotinės svarbos paslaugų Europoje kokybės sistema

1. ĮŽANGA

Dėl dabartinės ekonominės ir finansinės padėties visuotinės svarbos paslaugos (VSP) Europos Sąjungoje (ES) tapo kaip niekad svarbios. Teikiant su sveikatos priežiūra, vaikų priežiūra, pagyvenusių žmonių priežiūra, pagalba neįgaliems asmenims ar aprūpinimu socialiniu būstu susijusias visuotinės svarbos paslaugas piliečiams suteikiama minimalios socialinės apsaugos sistema¹ ir skatinama socialinė sanglauda. Visuotinės svarbos paslaugos švietimo, mokymo ir užimtumo sektoriuose labai svarbios įgyvendinant ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo darbotvarkę. Žinių ekonomikoje mokyklos, mokymo centrai ir universitetai turi būti aukščiausios kokybės, kad jaunimas įgytų naujoms darbo vietoms reikalingų naujų įgūdžių. Tačiau šiuo metu viešojo administravimo institucijų biudžetas yra ribotas, be to, reikia konsoliduoti valstybės finansus, todėl būtina užtikrinti, kad aukštos kokybės paslaugos būtų teikiamos kuo veiksmingiau ir racionaliau.

2009 m. Pirmininko Politikos gairėse² nurodoma, kad vienas iš būdų skatinti naujus ekonomikos augimo ir socialinės sanglaudos šaltinius yra modernizuoti paslaugų sektorių, ir teigiama, kad turime „stiprinti bendrą socialinių ir sveikatos paslaugų sektoriaus plėtotę, pavyzdžiui, parengti viešųjų ir socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistemą ir taip pripažinti jų svarbą Europos visuomenei“³. Strategijoje „Europa 2020“⁴ dar kartą patvirtinama, kad būtina plėtoti ir fiziškai, ir internetu teikiamas paslaugas, skatinančias ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. Tai, be kita ko, gali būti naujoviškos visuotinės svarbos paslaugos.

Nors Sutartimi visuomet užtikrinta, kad valstybės narės galėtų lanksčiai teikti kokybiškas tokios rūšies paslaugas, Lisabonos sutartimi įtrauktos naujos nuostatos – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 14 straipsnis ir 26-asis protokolai dėl visuotinės svarbos paslaugų. Be to, Pagrindinių teisių chartijos 36 straipsniui suteikta tokia pati teisinė galia kaip ir Sutartims. Šiomis naujomis aplinkybėmis Komisija nusprendė sukurti bendrą kokybės sistemą, kurią sudarytų visapusiškas priemonių, kurias ji taiko visuotinės svarbos paslaugoms, rinkinys. Taip bus užtikrinama, kad ateinančiais metais įgyvendinant ES reguliavimo sistemą toliau būtų stiprinamas socialinis bendrosios rinkos aspektas, daugiau dėmesio skiriama specifiniam šių paslaugų pobūdžiui, o šios paslaugos būtų teikiamos taip, kad būtų paisoma Protokole pripažintų vertybių – kokybės, saugos ir prieinamumo, vienodo požiūrio, visuotinio prieinamumo ir vartotojų teisių.

Šiuo komunikatu taip pat papildomas Bendrosios rinkos aktas⁵ ir siekiama pateikti kokybės sistemą, kurią sudaro trys papildomieji veiksmai:

- didinti ES taisyklių taikymo visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms (VESP) aiškumą ir teisinį tikrumą ir prireikus patikslinti taisykles, kad būtų tenkinami specifiniai poreikiai. Toks nuolatinis persvarstymas yra labai svarbus, nes šios

¹ ES yra priėmusi teisės aktų, visų pirma susijusių su migracija, kuriais užtikrinama, kad tam tikromis sąlygomis kai kuriems teisėtai šalyje gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams visuomeninės prekės ir paslaugos būtų prieinamos ir teikiamos tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos šalies piliečiams.

² „Politikos gairės kitos kadencijos Komisijai“. 2009 m. rugsėjo 3 d., Briuselis.

³ Politikos gairės, p. 24.

⁴ „Europa 2020: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, COM(2010) 2020.

⁵ „Bendrosios rinkos aktas. Dvylika svertų augimui skatinti ir pasitikėjimui stiprinti“ (COM(2011) 206).

paslaugos keičiasi. Kartu su šiuo komunikatu Komisija pateikia du pertvarkytus pagrindinių taisyklių rinkinius – valstybės pagalbos visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms ir viešųjų pirkimų; jais naudodamosi valstybės narės galės lanksčiau ir paprasčiau organizuoti šių paslaugų teikimą. Šiais pertvarkytais taisyklių rinkiniais taip pat siekiama didinti abiejų politikos krypčių nuoseklumą ir visas viešųjų pirkimų taisyklės atitinkantiems suinteresuotiesiems subjektams suteikti daugiau tikrumo, kad tam tikromis sąlygomis jie taip pat atitiktų atitinkamą *Altmark* sprendime nustatytą valstybės pagalbos reikalavimą. Taigi, valdžios institucijoms ir įmonėms turėtų būti užtikrintas didesnis teisinis tikrumas ir paprastesnės taisyklės.

- Užtikrinti būtiniausių paslaugų prieinamumą. Komisija vykdys įsipareigojimą užtikrinti būtiniausių paslaugų konkrečiuose sektoriuose prieinamumą visiems piliečiams, plėtodama naujausias priemones pagrindinių banko paslaugų, pašto paslaugų ir telekomunikacijų srityse.
- Skatinti kokybę. Komisija sustiprins įsipareigojimą skatinti socialinių paslaugų kokybę ir laimėjimus šioje srityje panaudos kaip pavyzdį kitoms visuotinės svarbos paslaugoms.

Pagrindinės sąvokos

Diskusijose apie visuotinės svarbos paslaugas trūksta terminologinio aiškumo. Naudojamos sinonimiškos ir netikslios sąvokos. Suinteresuotieji subjektai paprašė Komisijos užtikrinti aiškumą. Tačiau aiškindama sąvokas Komisija turi laikytis ES pirminės teisės ir Teismo praktikos. Be to, sąvokos yra dinamiškos ir kintančios.

Visuotinės svarbos paslaugos (VSP). Visuotinės svarbos paslaugos – paslaugos, kurias valstybių narių valdžios institucijos laiko visuotinės svarbos ir todėl siejamos su konkrečiais viešųjų paslaugų įsipareigojimais (VPĮ). Terminas apima ir ekonominę veiklą (žr. toliau pateiktą VESP apibrėžtį), ir neekonominės paslaugas. Pastarosios paslaugos neregamentuojamos specialiuose ES teisės aktuose ir joms netaikomos Sutartyje numatytos vidaus rinkos ir konkurencijos taisyklės. Kai kuriems šių paslaugų organizavimo aspektams gali būti taikomos kitos Sutarties taisyklės, kaip antai nediskriminavimo principas.

Visuotinės ekonominės svarbos paslaugos (VESP). VESP – ekonominė veikla, kuria teikiami visuotinės naudos produktai, kurių rinka be valstybės intervencijos neteiktų (arba teiktų kitokiomis kokybės, saugos, prieinamumo, lygių galimybių ar visuotinio prieinamumo sąlygomis). VPĮ teikėjui nustatomi pavedimu, remiantis visuotinio intereso kriterijumi; juo užtikrinama, kad paslauga būtų teikiama tokiomis sąlygomis, kad būtų įvykdyta jai priskirta užduotis.

Visuotinės svarbos socialinės paslaugos (VSSP). Šios paslaugos – be kita ko, pagal socialinės apsaugos sistemas teikiamos paslaugos, apimančios pagrindinių gyvenimo įvykių riziką ir kitas tiesiogiai asmeniui teikiamas prevencinio pobūdžio ir socialinę sanglaudą ir (arba) įtrauktį skatinančias būtiniausias paslaugas⁶. Nors kai kurių socialinių paslaugų (kaip antai teikiamų pagal įstatymais nustatytas socialinės apsaugos sistemas) Europos Teismas nelaiko ekonomine veikla, iš Teismo praktikos aiškiai matyti, kad vien dėl socialinio

⁶ „Igyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: Visuotinės svarbos socialinės paslaugos Europos Sąjungoje“, COM(2006) 177 galutinis, 2006 m. balandžio 26 d.

paslaugos pobūdžio veikla negali būti laikoma neekonomine⁷. Todėl terminas „visuotinės svarbos socialinės paslaugos“ apima ir ekonominę, ir neekonominę veiklą.

Universaliųjų paslaugų įsipareigojimas (UPI). UPI – tam tikros rūšies viešųjų paslaugų įsipareigojimai; jais nustatomi reikalavimai, kurių tikslas – užtikrinti, kad tam tikros paslaugos būtų prieinamos visiems vartotojams valstybėje narėje, nepaisant jų geografinės vietos, kad tos paslaugos būtų nustatytos kokybės ir, atsižvelgiant į konkrečias nacionalines aplinkybes, būtų teikiamos prieinama kaina. Konkrečių UPI apibrėžtys nustatomos Europos lygmeniu, kaip pagrindinė paslaugų sektorių, kaip antai elektorinių ryšių, pašto ir transporto, rinkos liberalizacijos dalis.

Viešosios paslaugos. Viešosios paslaugos transporto srityje minimos SESV 93 straipsnyje. Tačiau kitose srityse šis terminas kartais vartojamas dviprasmiškai: juo gali būti apibrėžiamos paslaugos, teikiamos plačiajai visuomenei ir (arba) siekiant viešojo intereso, arba valstybei priklausančių subjektų veikla. Siekiant išvengti dviprasmybės šiame komunikate šis terminas nevartojamas; jame vartojami terminai „visuotinės svarbos paslauga“ ir „visuotinės ekonominės svarbos paslauga“.

2. INSTITUCINĖ STRUKTŪRA. SU LISABONOS SUTARTIMIS SUSIJĘ POKYČIAI

Lisabonos sutarties 26-ajame protokole dėl visuotinės svarbos paslaugų ir Pagrindinių teisių chartijos 36 straipsnyje aiškiai nurodyta visuotinės svarbos paslaugų ES reikšmė ir išdėstyti ES požiūrio į šias paslaugas principai. Jais sukuriamas tvirtas lankstaus ir pragmatiško požiūrio pagrindas; dėl poreikių ir prioritetų skirtumų, susijusių su geografine, socialine ir kultūrine situacija, šioje srityje toks požiūris labai svarbus.

Protokole pirmą kartą pirminės teisės lygmeniu nustatomi visuotinės svarbos paslaugoms taikomi pagrindiniai principai. Paaiškinama, kad šie principai turi būti pritaikyti prie atitinkamų paslaugų, taigi vieno visoms paslaugoms tinkamo požiūrio taikyti neįmanoma. Jame taip pat patvirtinama, kad Sutarčių nuostatos neturi įtakos valstybių narių kompetencijai teikti, pavesti teikti ir organizuoti visuotinės neekonominės svarbos paslaugas. Tebėra poreikis atskirti ekonominę ir neekonominę veiklą, tačiau ir toliau kiekvieną atvejį reikės nagrinėti atskirai, nes tokios veiklos pobūdis nuolat kinta. Dėl šios priežasties Komisija nuolat stebi padėtį, kaip toliau paaiškinta III skirsnyje.

SESV 14 straipsnyje nurodoma: „Sąjunga ir valstybės narės pagal savo atitinkamus įgaliojimus ir Sutarčių taikymo sritį rūpinasi, kad tokios paslaugos būtų pagrįstos principais ir sąlygomis, ypač ekonominėmis ir finansinėmis, kurios leistų joms atlikti savo užduotis“. Šiuo straipsniu Sąjungai suteikiama galimybė pagal įprastą teisėkūros procedūrą priimti reglamentus visuotinės ekonominės svarbos paslaugų srityje, nustatant principus ir sąlygas, ypač ekonomines ir finansines, kurios leistų atlikti joms priskirtas užduotis. Jame paaiškinama, kad tokie reglamentai turi būti priimami „nepažeidžiant valstybių narių kompetencijos, laikantis Sutarčių teikti, pavesti teikti ir finansuoti tokias paslaugas“. Taigi pripažįstama, kad sprendimus dėl tokių paslaugų organizavimo, teikimo ir finansavimo nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis visų pirma priima valstybės narės. Ar reikia priimti teisės aktus pagal SESV 14 straipsnį, toliau bus nagrinėjama rengiant įvairias viešas

⁷

2000 m. rugsėjo 12 d. Sprendimas *Pavlov ir kiti*, sujungtos bylos C-180/98–C-184/98, Rink. p. I-6451, 118 punktas; 2002 m. sausio 22 d. Sprendimas *Cisal ir INAIL*, C-218/00, Rink. p. I-691, 37 punktas; 2003 m. gegužės 22 d. Sprendimas *Freskot*, C-355/00, Rink. p. I-5263.

konsultacijas ir nuolat diskutuojant su suinteresuotaisiais subjektais. Šiuo metu sutarta, kad tai nėra neatidėliotinas prioritetas⁸. Komisija laikosi nuomonės, kad šiuo metu geriau taikyti sektorinį metodą, pagal kurį konkrečios ir specifinės atskirų sektorių problemos gali būti sprendžiamos specialiai pritaikytomis priemonėmis⁹.

Komisija dar kartą svarstys, ar reikia keisti galiojančius atskiriems sektoriams skirtus teisės aktus, taikomus, be kita ko, universaliųjų paslaugų įsipareigojimams, ir ar reikia rengti naujus universaliųjų paslaugų įsipareigojimus kituose sektoriuose. Komisija taip pat nagrinės, ar tikslinga remiantis SESV 14 straipsniu nustatyti principus ir sąlygas, kurios leistų atlikti konkrečioms viešosioms paslaugoms priskirtas užduotis. Komisija tebesilaikys pagrindinio vertinimo principo – paisyti dabartinės ES paslaugų ir aplinkybių įvairovės.

3. VISUOTINĖS SVARBOS PASLAUGŲ EUROPOJE KOKYBĖS SISTEMA

Metams bėgant visuotinės svarbos paslaugų poreikis ir jų teikimo būdas labai pasikeitė. Nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos paslaugas, kurias valstybė tradiciškai teikė tiesiogiai, vis dažniau užsako, taigi dabar jas dažnai teikia privatus sektorius (pelno siekiančios ar nesiekiančios organizacijos). Keisti požiūrį skatina reguliavimo panaikinimo procesas, pasikeitusi valstybės politika, vartotojų poreikiai bei lūkesčiai. Daugelis šių paslaugų yra ekonominio pobūdžio, todėl joms taikomos vidaus rinkos ir konkurencijos taisyklės, jei tik taikant šias taisykles teisiškai ar faktiškai netrukdoma vykdyti toms paslaugoms priskirtų konkrečių užduočių. Iš tiesų valdžios institucijos, gaudamos įvairių paslaugų kainos ir kokybės pasiūlymų, gali naudotis didelėmis pasirinkimo galimybėmis ir privalumais. Nors kai kurie suinteresuotieji subjektai nerimauja dėl šių taisyklių poveikio, visų pirma socialinėms paslaugoms, Komisija yra įsitikinusi, kad jas galima taikyti atsižvelgiant į specifinius poreikius ir gerinant paslaugų teikimą. Taisyklės, žinoma, būtina nuolat persvarstyti ir taip užtikrinti, kad tas taisyklės taikančios valdžios institucijos toliau galėtų lanksčiai reaguoti į naujus visuomenės poreikius ir prisitaikyti prie technologinių pokyčių.

Komisijos požiūris rengiant kokybės sistemą grindžiamas trimis veiksmų kryptimis: pirma, didinti šioms paslaugoms taikomų ES taisyklių aiškumą ir teisinį tikrumą; antra, nustatyti priemones, kuriomis naudodamasi valstybės narės galės užtikrinti, kad būtiniausios paslaugos piliečiams būtų prieinamos, ir reguliariai persvarstyti padėtį; ir trečia, skatinti kokybės iniciatyvas, visų pirma socialinių paslaugų, kuriomis tenkinami ypač svarbūs poreikiai, srityje.

1. 1 kryptis. Aiškumo ir teisinio tikrumo didinimas

Komisija siekia užtikrinti, kad taikant ES reguliavimo sistemą, kuri daro poveikį visuotinės ekonominės svarbos paslaugų organizavimo, finansavimo ir teikimo būdams, būtų galima

⁸ Pavyzdžiui, toks požiūris neseniai išreikštas 2011 m. liepos 5 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų ateities (2009/2222(INI)) 48 punkte: „[...] *mano, kad ES pagrindų reglamentas dėl VSSP, leistas pagal SESV 14 straipsnį, šiuo metu nėra pats svarbiausias klausimas*“.

⁹ Reikėtų pažymėti, kad SESV 14 straipsnyje paaiškinama, kad jis taikomas nepažeidžiant SESV 93, 106 ir 107 straipsnių, kuriais nustatomos Europos Komisijos užduotys valstybės pagalbos kontrolės srityje ir sąlygos, kuriomis VESP gali būti nustatomos šios kontrolės taikymo išimtys. Tai išsamiau išdėstyta Komunikate dėl Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių taikymo kompensacijai už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimą (C(2011) 9404), kuris priimamas kartu su šiuo komunikatu.

atlikti viešajai paslaugai priskirtą užduotį. Todėl Komisija nuolat diskutuoja su visų sektorių suinteresuotaisiais subjektais, kad nustatytų sektorius, kurių teisės sistemą galbūt reikia paaiškinti ar iš dalies pakeisti. Du šio įsipareigojimo pavyzdžiai – prie šio komunikato pridedamos persvarstytos visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms taikomos valstybės pagalbos taisyklės ir viešųjų pirkimų taisyklės.

Pertvarkydama šias taisykles, Komisija siekė suinteresuotųjų subjektų labai geriau suderinti valstybės pagalbos ir viešųjų pirkimų politiką. Kiek tai buvo įmanoma, Komisija parengė darnesnę sistemą. Komisija mano, kad jei visiškai laikytasi atviros ir ribotos viešųjų pirkimų procedūros, kai laimėtojas pasirinktas pagal mažiausią kainą arba, tam tikromis sąlygomis, ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, laikoma, kad sutartis sudaryta mažiausia bendruomenei kaina – to reikalauja Teismas, kaip vienos iš sąlygų, kad būtų atmestas valstybės pagalbos buvimas.

1.1. Valstybės pagalbos taisyklių, taikomų visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, persvarstymas

Patvirtinta, kad 2005 m. Komisijos priimtose visuotinės ekonominės svarbos paslaugų viešajam finansavimui taikomos ES taisyklės yra veiksmingos. Tačiau Komisija ir suinteresuotieji subjektai sutinka, kad jas galima padaryti aiškesnes, paprastesnes ir proporcingesnes, kad būtų užtikrintas paprastesnis taikymas ir piliečių labai skatinamas veiksmingesnis aukštos kokybės paslaugų teikimas. Pertvarkant taisykles siekta trijų tikslų: paaiškinti pagrindines su VESP susijusias sąvokas, supaprastinti valstybės pagalbos taisykles, taikomas smulkioms vietos lygmeniu organizuojamoms ir nedidelį poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai turinčioms paslaugoms, ir nustatyti tikslingesnę požiūrį į kitas paslaugas, siekiant labiau atskirti vidutinės apimties paslaugas ir socialines paslaugas nuo didelės apimties veiklos, kuri aiškiai vykdoma ES mastu ir kuri bus veiksmingiau nagrinėjama konkurencijos požiūriu.

Siekdama šių tikslų, Komisija priėmė arba pasiūlė keletą toliau nurodytų svarbių pakeitimų.

- Pirma, naujuoju komunikatu sprendžiami keli klausimai, dėl kurių nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu kilo aiškinimo problemų.
- Antra, ateityje įpareigojimas iš anksto pranešti Komisijai ir jos vertinimo procedūra nebus taikomi didesniai socialinių paslaugų skaičiui (neatsižvelgiant į kompensacijos sumą), jei jos atitiks kai kurias pagrindines skaidrumo, teisingos apibrėžties ir kompensacijos permokos nebuvimo sąlygas. Dabar į šį sąrašą, be ligoninių ir socialinio būsto, įtrauktos visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, kuriomis tenkinami socialiniai poreikiai, susiję su sveikatos ir ilgalaikės priežiūra, vaikų priežiūra, galimybe įsidarbinti ir sugrįžti į darbo rinką, pažeidžiamų asmenų grupių priežiūra ir jų socialinė įtrauktimi.
- Trečia, didelės pagalbos priemonės, pavyzdžiui tinklų pramonės srityje, kuriomis gali būti daromas didelis poveikis vidaus rinkos veikimui, bus nagrinėjamos nuodugniau ir tikslingiau. Šiais atvejais valstybės narės į kompensavimo mechanizmą turės įtraukti veiksmingumo didinimo paskatas, galiojančias sutarties laikotarpiu ir pritaikytas prie konkrečių sektorių poreikių.
- Galiausiai, Komisija siūlo naują tik visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms taikomą *de minimis* taisyklę, pagal kurią pagalbos buvimas bus atmestas, taigi

Komisijai nereikės pagalbos nagrinėti, jei jos suma neviršys 500 000 EUR per trejų metų laikotarpį. Tam tikriems sektoriams, visų pirma transporto ir visuomeninių transliacijų, tebetaikomos specialios atskiriems sektoriams skirtos taisyklės.

1.2. Viešųjų pirkimų ir koncesijų taisyklių pertvarka

Komisija taip pat siūlo iš esmės pertvarkytas viešųjų pirkimų ir koncesijų taisykles, kuriomis bus skatinama gerinti visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimo kokybę.

Pirma, pertvarkytais taisyklėmis nustatomas specialus požiūris į socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas. Joms bus taikoma paprastesnė tvarka, kuria atsižvelgiama į tokių paslaugų specifinį pobūdį ir savybes. Joms bus taikomos didesnės ribos, jos turės atitikti tik skaidrumo ir vienodo požiūrio įsipareigojimus. Be to, siekiant skatinti kokybinį požiūrį, pertvarkytais taisyklėmis skatinama naudotis ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijumi, kuris reiškia, kad valstybės narės neprivalo rinktis laimėtojo tokioms paslaugoms teikti vien pagal mažiausią kainą.

Antra, dabar esama didesnio teisinio tikrumo dėl to, kaip ES viešųjų pirkimų taisyklės taikomos valdžios institucijų tarpusavio santykiams. Viešojo sektoriaus subjektų bendradarbiavimas – tai viešųjų subjektų, kaip antai vietos valdžios institucijų, bendradarbiavimas siekiant atlikti viešąsias užduotis. Nors viešosios sutarties šalių viešojo subjekto statuso ir (arba) teisinės formos nepakanka, kad tokioms sutartims nebūtų taikomos ES viešųjų pirkimų direktyvos, pertvarkytais taisyklėmis, atsižvelgiant į Europos Teisingumo Teismo praktiką, paaiškinama, kokiais atvejais tokioms sutartims netaikomos ES viešųjų pirkimų taisyklės. Naujomis taisyklėmis bus užtikrinta, kad taikant viešųjų pirkimų taisykles nebus ribojama valdžios institucijų laisvė spręsti, kaip organizuoti ir atlikti joms priskirtas viešųjų paslaugų užduotis. Kita vertus esama nuostatų, kuriomis užtikrinama, kad bendradarbiaujant viešojo sektoriaus subjektams nebūtų iškraipyta konkurencija su privačiais ekonominės veiklos vykdytojais.

Trečia, pertvarkytais taisyklėmis pripažįstama, kad tam tikromis aplinkybėmis sudarant sutartis dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimo tikslinga taikyti derybų ir išankstinio paskelbimo procedūrą, ir užtikrinama, kad tokia galimybė būtų įtraukta į susitariančiosioms institucijoms teikiamą priemonių rinkinį. Be to, Komisija siūlo suteikti galimybę valdžios institucijoms kaip į sutarties sudarymo kriterijų atsižvelgti į užsakomų produktų, paslaugų ar darbų gyvavimo ciklą. Pertvarkytais taisyklėmis taip pat bus padedama užtikrinti, kad sutartys nebūtų sudaromos tik pagal mažiausią kainą, tačiau taip pat būtų tinkamai atsižvelgiama į aplinkosaugos ir visuomeninius poreikius.

Galiausiai, pertvarkytais taisyklėmis nustatoma atskira koncesijų tvarka. Ji itin reikšminga visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, nes koncesijų sutartimis paprastai nustatomi viešųjų paslaugų ar komunalinių paslaugų įsipareigojimai. Pagrindinės viešųjų pirkimų pertvarkytų taisyklių nuostatos taip pat bus taikomos koncesijoms, o viešųjų pirkimų sutarčių atveju bus taikomos naujos galiojančių sutarčių keitimo taisyklės. Kai kuriuose sektoriuose koncesijos gali būti suteikiamos nuo 20 iki 100 metų, todėl labiau tikėtina, kad jas reikės persvarstyti jų galiojimo laikotarpiu. Remdamasi Teismo praktika, Komisija siūlo įtraukti naujas nuostatas, kuriomis išdėstoma, kokiomis sąlygomis galima keisti koncesijos sutarties sąlygas nerengiant naujo konkurso, ir nuostatas, kuriomis siekiama užtikrinti, kad būtų laikomasi vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principų.

Viešųjų pirkimų taisyklių pertvarka – vienas iš dvylikos Bendrosios rinkos akte nustatytų prioritetinių veiksmų, kuriuos, kaip Komisija patvirtino 2012 m. metinėje augimo apžvalgoje,

reikėtų imtis greitai. Todėl Komisija ragina Parlamentą ir valstybes nares susitarti dėl šių pasiūlymų iki 2012 m. pabaigos.

1.3. Komunikatas ir informavimo apie ES taisyklių taikymą veiksmai

Komisija yra įsipareigojusi padėti valdžios institucijoms, paslaugų teikėjams, vartotojams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams geriau suprasti ES taisykles ir taikyti jas visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, reaguojant į suinteresuotųjų subjektų klausimus ir prašymus paaiškinti. Komisija šioje srityje ėmėsi kelių veiksmų:

2010 m. pabaigoje Komisija paskelbė naują vadovą¹⁰, apimančią tris pagrindinius klausimus:

- kaip valstybės narės gali finansuoti šias paslaugas laikydamosi valstybės pagalbos taisyklių;
- kaip valdžios institucijos gali taikyti viešųjų pirkimų taisykles ir tuo pačiu užtikrinti socialinių paslaugų kokybę, naujoviškumą, tęstinumą ir visapusiškumą;
- kaip vidaus rinkos taisyklės, visų pirma Paslaugų direktyva, taikoma socialinėms paslaugoms, kad valstybės narės galėtų jas reguliuoti ir taip užtikrinti jų kokybę ir prieinamumą.

Šiuo vadovu pakeistas Dažnai užduodamų klausimų dokumentas ir atsižvelgiama į Teismo praktikos, Komisijos sprendimų, teisės aktų sistemos, diskusijų su Socialinės apsaugos komitetu¹¹ raidą ir iš suinteresuotųjų subjektų per **Sąveikiosios informacijos sistemą (IIS)**¹² gautus klausimus. IIS – internetinė sistema, per kurią teikiama informacija piliečiams, paslaugų teikėjams, valdžios institucijoms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams ir per kurią jie gali užduoti klausimus apie ES teisę ir visuotinės ekonominės svarbos paslaugas. Nuo jos veikimo pradžios 2008 m. sausio mėn. Komisijos tarnybos per šią sistemą atsakė į beveik 200 klausimų.

Komisija taip pat parengė vadovą „Perkant socialiai“¹³, kuriuo naudodamosi valdžios institucijos gali pirkti prekes ir paslaugas laikydamosi socialinės atsakomybės principo, kaip nustatyta ES taisyklėse. Jame nurodyta, kaip viešaisiais pirkimais galima prisidėti prie socialinės politikos. Dokumente pateikta praktinių pavyzdžių, susijusių su įvairiais socialiniais aspektais, kaip antai lygių galimybių ir užimtumo skatinimu, darbo sąlygų gerinimu, pažeidžiamų asmenų (pavyzdžiui, neįgaliųjų) įtrauktimi ir pagrindinėse Tarptautinės darbo organizacijos konvencijose teikiamų nuostatų laikymusi iš esmės. 2011 m. spalio mėn. paskelbtas naujas vadovas „Pirmenybė žaliajam pirkimui! Žaliasis viešasis pirkimas Europoje“¹⁴. Vadove pateikiamos gairės, kaip sumažinti viešojo sektoriaus vartojimo poveikį aplinkai ir kaip žaliaisiais pirkimais skatinti aplinkosaugos technologijų, produktų ir paslaugų inovacijas.

¹⁰ ES valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų ir vidaus rinkos taisyklių taikymo visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, visų pirma visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, vadovas, SEC(2010) 1545.

¹¹ 2008 m. lapkričio mėn. Socialinės apsaugos komiteto ataskaita dėl Bendrijos teisės taikymo VSSP.

¹² Daugiau informacijos http://ec.europa.eu/services_general_interest/index_en.htm.

¹³ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt>.

¹⁴ Paskelbta http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm.

Komisijos tarnybų darbiname dokumente apie viešojo sektoriaus subjektų bendradarbiavimą¹⁵ apibendrinama ir paaiškinama ETT praktika, susijusi viešųjų pirkimų taisyklių taikymu tais atvejais, kai viešojo sektoriaus subjektai, pavyzdžiui savivaldybės, bendradarbiauja siekdamos atlikti joms priskirtas viešąsias užduotis (žr. 1.2 skirsnį). Šiuo dokumentu gerinamas teisinių nuostatų supratimas siekiant sumažinti su tokio pobūdžio valdžios institucijų bendradarbiavimu susijusią teisinę riziką.

Komisija ypač daug dėmesio skiria socialinių paslaugų sektoriui. 2008 ir 2010 m. paskelbtose **dvimetėse ataskaitose apie visuotinės svarbos socialines paslaugas**¹⁶ apžvelgiama socialinių paslaugų sektoriaus raida ir skatinamas Europos masto dialogas. Komisija taip pat padėjo keletui paeilui Tarybai pirmininkavusių valstybių rengti VSSP forumus, kuriuose dalintasi informacija ir skatintas suinteresuotųjų subjektų tarpusavio dialogas ir geresnis supratimas apie taisykles. Komisija yra įsipareigojusi padėti ateityje rotacijos tvarka Tarybai pirmininkaujančioms valstybėms per maždaug dvylika mėnesių surengti 4-ąjį Europos visuotinės svarbos socialinių paslaugų forumą.

Komisija toliau dirbs su Socialinės apsaugos komitetu, kuris dirbdamas su visomis susijusiomis institucijomis ir pilietinę visuomenę atstovaujančiais suinteresuotaisiais subjektais, iki 2013 m. pabaigos parengs ataskaitą apie ES taisyklių taikymą VSSP.

2. 2 kryptis. Būtiniausių paslaugų prieinamumo užtikrinimas

ES lygmeniu priimtais atskiriems sektoriams skirtais teisės aktais nuolat atidžiai derinamas poreikis didinti konkurenciją ir naudotis rinkos mechanizmais ir poreikis užtikrinti, kad kiekvienas pilietis toliau galėtų naudotis aukštos kokybės būtiniausiomis paslaugomis prieinama kaina. Tokia praktika taikyta, pavyzdžiui, tinklų pramonės sektoriuose, nuo telekomunikacijų ir pašto paslaugų iki transporto ir energetikos. Be to, Komisijos metinėje vartotojų rinkų rezultatų suvestinėje¹⁷ apžvelgiami maždaug 30 paslaugų rinkų rezultatai – palyginamumas, pasitikėjimas, problemos ir skundai, bendras pasitenkinimas, paslaugų teikėjo keitimas ir pasirinkimas.

Atsižvelgiant į tai, kad vartotojų poreikiai ir technologijos nuolat kinta, būtina reguliariai persvarstyti ir galiojančius universaliųjų paslaugų įsipareigojimus, ir poreikį nustatyti naujus įsipareigojimus. Iš toliau pateiktų pavyzdžių matyti, kad Komisija šioje srityje aktyviai imasi veiksmų. Valstybės narės gali nevaržomos pratęsti galiojančius universaliųjų paslaugų įsipareigojimus arba nustatyti naujus įsipareigojimus su sąlyga, kad priemonės atitinka ES teisę.

2.1. Pašto paslaugos

¹⁵ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas dėl ES viešųjų pirkimų teisės aktų taikymo perkančiųjų organizacijų santykiams (viešojo sektoriaus subjektų bendradarbiavimas), SEC(2011) 1169 galutinis, 2011 m. spalio 4 d.

¹⁶ Komisijos tarnybų darbiniai dokumentai. Pirmoji ir antroji dvimetės ataskaitos dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų, SEC(2008) 2179 ir SEC(2010) 1284.

¹⁷ http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/editions/docs/6th_edition_scoreboard_en.pdf. Komisija atliko kai kurių tokių paslaugų, kaip antai elektros ar banko sąskaitų, nuodugnų rinkos tyrimą (pateikiama toje pačioje interneto svetainėje).

Trečioji pašto paslaugų direktyva¹⁸ – labai svarbi 1992 m. pradėtos Europos pašto rinkos pertvarkos priemonė. Ji buvo visapusiškai naudinga piliečiams – pagerėjo paslaugų kokybė, atsirado naujoviškų pašto pristatymo paslaugų. Direktyvoje nustatyti minimalūs reikalavimai dėl universaliųjų paslaugų išipareigojimo taikymo srities: su tam tikro svorio, taip pat registruotais ir apdraustais laiškais ir siuntiniais susijusi aukštos kokybės pašto paslauga turi būti prieinama kaina teikiama visiems vartotojams visoje teritorijoje (mažiausiai) penkias darbo dienas per savaitę. Joje taip pat pateiktos nuostatos, kuriomis užtikrinama aukšta universaliųjų pašto paslaugų kokybė, ir Komisija stebi, kaip jos įgyvendinamos. Pagal ją neseniai įsteigta Europos pašto paslaugų reguliuotojų grupė (ERGP)¹⁹, ji nagrinėja universaliųjų paslaugų išipareigojimo finansavimo klausimus ir stebi rinkos rezultatus²⁰. Komisija taip pat įsteigė Pašto paslaugų vartotojų forumą, kuriame 2011 m. gruodžio mėn. pirmą kartą susitiko galutiniai vartotojai – individualūs klientai ir įmonės – su kitais suinteresuotaisiais subjektais, tarp jų su veiklos vykdytojais ir profsąjungomis, ir nagrinėjo vartotojų poreikių raidą kintančioje komunikacijų aplinkoje, siekdami, kad šis sektorius būtų vystomas darniai.

E. prekybos srityje 2012 m. Komisija pateiks *Žaliąją knygą dėl tarptautinio siuntinių pristatymo*. Joje daugiausia bus nagrinėjami klausimai, susiję su tarptautinio pašto siuntų pristatymo paslaugomis ir jų kainodara, siekiant nustatyti kliūčių, su kuriomis susiduria vartotojai ir įmonės, pašalinimo būdus. Komisija taip pat ketina pateikti dviejų tyrimų, susijusių su pašto veiklos vykdytojų kainodara bei jos poveikiu rinkoms, rezultatus ir grynųjų universaliųjų pašto paslaugų išipareigojimo kainos apskaičiavimo principus. Iki 2013 m. pabaigos ji pateiks ketvirtąją ataskaitą apie pašto paslaugų direktyvos taikymą.

2.2. Pagrindinės banko paslaugos

Finansinei ir socialinei įtraukčiai skatinti, taip pat kad vartotojai galėtų naudotis visais bendrosios rinkos privalumais, reikia sudaryti galimybes sąžiningomis sąlygomis naudotis pagrindinėmis mokėjimo paslaugomis. 2011 m. pradžioje Komisija atliko poveikio vertinimą, kuriuo siekė ištirti, ar šioje srityje reikia priimti ES teisės aktų. Išnagrinėjusi visas galimybes, Europos Komisija nusprendė šiame etape pasiūlyti rekomendaciją²¹. Ja siekiama užtikrinti, kad mokėjimo paslaugų teikėjai siūlytų pagrindines mokėjimo paslaugas ir mokėjimo kortelę kiekvienam ES piliečiui ir gyventojui, kuris dar neturi mokėjimo sąskaitos toje valstybėje narėje, kurioje nori ją atidaryti. Tokią pagrindinę mokėjimo sąskaitą mokėjimo paslaugų teikėjai turėtų atidaryti nemokamai arba už pagrįstą mokestį. Rekomendacijoje aiškiai išdėstoma, ko tikimasi iš valstybių narių ir paslaugų teikėjų, paliekant galimybę lanksčiai spręsti, kaip tą pasiekti nacionaliniu lygmeniu.

Rekomendacijoje taip pat nustatyti vertinimo, kaip valstybės narės ją įgyvendina ir kokių tolesnių veiksmų reikia imtis, kriterijai. Remdamasi persvarstymo ir poveikio vertinimo, kuri ji atliks 2012 m., rezultatais, Komisija nuspręs, ar šioje srityje reikia imtis tolesnių veiksmų.

2.3. Transportas

¹⁸ 2008 m. vasario 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/6/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 97/67/EB, siekiant visiškai Bendrijos pašto paslaugų vidaus rinkos suformavimo.

¹⁹ 2010 m. rugpjūčio 10 d. Komisijos sprendimas dėl Europos pašto paslaugų reguliuotojų grupės įsteigimo, OL C 217.

²⁰ Dokumentai pateikti ERGP interneto svetainėje http://ec.europa.eu/internal_market/ergp/index_en.htm.

²¹ Komisijos rekomendacija dėl galimybės naudotis pagrindine mokėjimo sąskaita (C(2011) 4977).

Viešųjų paslaugų įsipareigojimai transporto sektoriuje išdėstyti konkrečiuose oro susisiekimo paslaugų, vidaus kelių ir jūrų transporto teisės aktuose²². Šiais konkrečiais sektoriams taikomais teisės aktais nustatyti principai, kurių valstybės narės turėtų laikytis nustatydamos viešųjų paslaugų įsipareigojimus visų rūšių transporto srityse.

2011 m. baltojoje knygoje²³ apie transportą teigiama, kad plačiau naudojant kolektyvinio transporto rūšis ir nustačius minimalius paslaugų įsipareigojimus, bus galima paslaugą teikti dažniau ir daugiau keleivių, taip kuriant palankią aplinką įvairių rūšių viešajam transportui.

Skiriant viešųjų paslaugų sutartis, kuriuose nustatyti viešųjų paslaugų įsipareigojimai įvairių rūšių transporto srityse turi būti laikomasi skaidrumo, nediskriminavimo ir sutarties sudarymo po konkurso procedūros principų. Tą geriausiai galima pasiekti atviro viešųjų pirkimų konkurso procedūromis. Ateinančiais metais vis daugiau dėmesio bus skiriama keleivinio transporto paslaugų kokybei, kadangi gyventojai senėja ir reikia užtikrinti, kad viešasis (kolektyvinis) transportas būtų patraukli alternatyva individualiam transportui, taigi bus užtikrintas veiksmingas išteklių naudojimas ir padaryta pažanga siekiant apsirūpinimo kuru tikslų. Sukurta dinamiška, atvira geležinkelių rinka keleiviams turėtų teikti svarbių su kokybe, veiksmingumu ir siūlomų paslaugų apimtimi susijusių privalumų, o valdžios institucijoms ir mokesčių mokėtojams naudinga būtų tai, kad sumažėtų viešųjų paslaugų sutarčių viešasis finansavimas.

2012 m. Komisija ketina parengti pasiūlymą dėl nacionalinių keleivių vežimo paslaugų rinkos atvėrimo 2012 m. Tai įvyks atvėrus krovinių vežimo paslaugų ir tarptautinių keleivių vežimo paslaugų rinką. Komisija taip pat svarstys, ar 2012 m. persvarstyti vidaus kelių transporto viešųjų paslaugų reglamentą ir juo apibendrinti konkurso procedūras viešųjų paslaugų sutartims geležinkelių sektoriuje sudaryti. Nors valstybės narės turi didelę veiksmų laisvę pasirinkti sritis, kuriose reikia nustatyti viešųjų paslaugų įsipareigojimus keleivinio transporto paslaugoms, kad būtų užtikrintas tokių paslaugų ilgalaikiškumas, jos turi būti veiksmingos, aukštos kokybės ir teikiamos stabiliomis finansinėmis aplinkybėmis. Privalomas konkursas turėtų padėti tai užtikrinti.

2.4. Energetika

Trečiasis energetikos dokumentų rinkinys įsigaliojo 2011 m. kovo 3 d. Juo nustatomi universaliųjų paslaugų įsipareigojimai, teikiamos aiškos viešųjų paslaugų įsipareigojimų bei vartotojų apsaugos nuostatos ir elektros, ir gamtinių dujų srityje, taip pat pažeidžiamų vartotojų apsaugos nuo energijos nepritekliaus nuostatos²⁴. Priemonės, priimtos šių direktyvų pagrindu, turi būti visuotinės svarbos, aiškiai apibrėžtos, skaidrios, nediskriminacinės ir patikrinamos, jomis taip pat turi būti užtikrinamos vienodos ES elektros ir dujų bendrovės

²² 2008 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių (nauja redakcija) ir 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2006 dėl neįgalių asmenų ir ribotos judėsenos asmenų teisių keliaujant oru; 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinant Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70; 1992 m. gruodžio 7 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3577/92, taikantis laisvės teikti paslaugas principą jūrų transportui valstybėse narėse (jūrų kabotažas).

²³ Baltoji knyga – Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas. COM(2011) 144.

²⁴ Direktyva 2009/72/EB dėl elektros ir 2009/73/EB dėl gamtinių dujų.

galimybės teikti paslaugas ES nacionaliniams vartotojams, o vartotojams turi būti užtikrinamos vienodos galimybės tokias paslaugas gauti.

Siekdama skatinti konkurencingą, efektyviai energiją vartojančių ir sąžiningų rinkų kūrimą, 2008 m. Komisija, remdamasi pirmesniuose *forumuose* įgyta patirtimi, kaip reguliavimo platformą įsteigė Piliečių energetikos forumą²⁵. Komisijos tarnybų darbiniame dokumente „Energetikos politika vartotojams“²⁶ apibendrinama galiojančiomis energetikos politikos priemonėmis vartotojams teikiama nauda. Jame išvardyta keletas ES teisės aktų ir politikos iniciatyvų, kuriomis tiesiogiai arba netiesiogiai didinama vartotojų gerovė energetikos sektoriuje.

Pagal 2011 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadas valstybės narės turėtų kuo greičiau įgyvendinti Trečiąją energetikos dokumentų rinkinį. Komisija pabrėžia, jog šiomis aplinkybėmis labai svarbu, kad valstybės narės aiškiai apibrėžtų pažeidžiamų vartotojų sąvoką. Komisija ketina 2012 m. lapkričio mėn. surengti 5-ąjį Piliečių energetikos forumą, kuriuo toliau skatins suinteresuotųjų subjektų dialogą pagrindiniais klausimais, kaip antai pažeidžiamų vartotojų apsaugos, optimalaus mažmeninės rinkos modelio, kainų skaidrumo ir galimos pažangiųjų skaitiklių naudos energijos paklausos valdymui.

2.5. Elektroniniai ryšiai

Universaliųjų paslaugų direktyva elektroninių ryšių srityje²⁷ nustatoma minimalios socialinės paslaugos sistema, taikoma tais atvejais, kai vien rinkos jėgomis neužtikrinamas pagrindinių paslaugų prieinamumas vartotojams, ypač jei jie gyvena vietovėse, kuriuose teikti paslaugas sudėtinga arba brangu, arba jei jie gauna mažas pajamas ar turi negalią. Socialinės garantijos sąvoka apima tris konkrečius tikslus: paslaugų teikimą, kainos prieinamumą ir naudojimosi galimybę. Komisija neseniai priėmė Komunikatą dėl universaliųjų paslaugų e. ryšių srityje²⁸, kuriuo pranešė apie 2010 m. viešųjų konsultacijų rezultatus ir trečiąją universaliosios paslaugos įsipareigojimo apimties persvarstymą. Vienas pagrindinių klausimų – koks turėtų būti universaliųjų paslaugų įsipareigojimų vaidmuo siekiant užtikrinti plačiajuostį ryšį visiems. Išnagrinėjusi šį klausimą Komisija priėjo prie išvados, kad dabar nereikia keisti universaliųjų paslaugų įsipareigojimo apimties ES lygmeniu. Ji taip pat priėjo prie išvados, kad reikia tolesnių gairių, kaip įgyvendinti universaliųjų paslaugų taisykles, nes šalių požiūriai gali skirtis ir tai gali daryti finansinį poveikį šiam sektoriui. Komisija pateiks šias gaires 2012 m. ir padės įveikti socialinės atskirties riziką, sudarydama sąlygas pagal subsidiarumo principą atsižvelgti į skirtingas nacionalines aplinkybes, poreikį mažinti rinkos iškraipymą ir neuždėti neproporcingos naštos sektoriui²⁹.

3. 3 kryptis. Kokybės skatinimas. Visuotinės svarbos socialinių paslaugų pavyzdys

²⁵ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_citizen_energy_en.htm.

²⁶ 2010 m. lapkričio 11 d. SEC(2010) 1407 galutinis.

²⁷ 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis (Universaliųjų paslaugų direktyva), su pakeitimais, padarytais Direktyva 2009/136/EB.

²⁸ „Universaliosios paslaugos e. ryšių srityje. Viešųjų konsultacijų rezultatų ir trečiojo periodinio universaliųjų paslaugų apimties persvarstymo ataskaita pagal Direktyvos 2002/22/EB 15 straipsnį“ (COM(2011) 795 galutinis, 2011 m. lapkričio 23 d.).

²⁹ Atkreipkite dėmesį, kad Valstybės pagalbos taisyklių taikymo plačiajuosčio ryšio tinklų sparčiam diegimui Bendrijos gairėse (OL C 235, 2009 9 30, p. 7) konkrečiai nagrinėjama VESP apibrėžtis elektroninių ryšių sektoriuje.

Visuotinės svarbos socialinės paslaugos labai svarbios Europos visuomenei, nes jomis gerinama socialinė apsauga ir socialinė įtrauktis. Tačiau šių paslaugų paklausa didėja ir darosi vis sunkiau jas finansuoti, šiuo metu – dėl ekonomikos krizės, ilguoju laikotarpiu – dėl gyventojų senėjimo. Komisija, valstybės narės ir paslaugų vartotojams ir teikėjams atstovaujantys suinteresuotieji subjektai neseniai ėmėsi kelių su socialinių paslaugų kokybe susijusių iniciatyvų.

2007 m. Komisija paskelbė socialinių paslaugų kokybės rėmimo visoje ES strategiją³⁰. Vėliau Komisija rėmė pagal programą PROGRESS³¹ Europos iniciatyvas, kuriomis siekta sukurti kokybės apibrėžties ir nustatymo priemonės, ir savanoriškos Europos socialinių paslaugų kokybės sistemos kūrimą Socialinės apsaugos komitete.

3.1. Pagal programą PROGRESS remiami projektai

2008–2010 m. pagal programą PROGRESS finansuoti aštuoneri projektai, kuriais siekta sukurti socialinių paslaugų kokybės apibrėžties, nustatymo, vertinimo ir gerinimo priemonės, daugiausia dėmesio skiriant ilgalaikiai priežiūrai. Visi projektai buvo grindžiami tarptautine partneryste ir juose dalyvaujančios valdžios institucijos, paslaugų teikėjai ir kiti subjektai, turintys skirtingą kultūrinę patirtį ir veikiantys skirtingomis teisinėmis bei administracinėmis aplinkybėmis, taip pat skirtingomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, dalijosi gerąja patirtimi. Beveik visuose projektuose paaiškėjo, kad apibrėžiant ir vertinant socialinių paslaugų kokybę turi dalyvauti vartotojai³².

2012 m. Komisija pagal programą PROGRESS remia keletą naujų tarptautinių projektų, kuriais siekiama įgyvendinti savanorišką Europos kokybės sistemą įvairiose valstybėse narės ir įvairiuose sektoriuose.

3.2. Socialinės apsaugos komitetas. Savanoriška Europos socialinių paslaugų kokybės sistema

2010 m. spalio mėn. Socialinės apsaugos komitetas priėmė savanorišką Europos socialinių paslaugų kokybės sistemą. Ja siekiama, kad šių paslaugų kokybė ES būtų suprantama vienodai. Ši sistema yra pakankamai lanksti, kad būtų taikoma įvairioms socialinėms paslaugoms nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu mastu įvairiose valstybėse narėse ir kad būtų suderinama su galiojančiomis nacionalinėmis kokybės strategijomis. Joje nustatyti principai ir kriterijai, kuriuos socialinė paslauga turėtų atitikti, kad būtų tenkinami paslaugos vartotojo poreikiai ir lūkesčiai. Sistemoje taip pat esama metodikos elementų, kuriais remdamosi valdžios institucijos galėtų sukurti tinkamas kokybės priemones (standartus ir rodiklius) socialinės paslaugos kokybei apibrėžti, nustatyti ir įvertinti. Sistemoje daug dėmesio skiriama asmens teisėms, todėl ją įgyvendinus gali, pavyzdžiui, pagerėti vaikų teisių apsauga pereinant nuo institucinės vaikų priežiūros sistemos prie alternatyvių priežiūros sistemų.

3.3. Europos fondo statusas

³⁰ „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos įsipareigojimas.“ (COM(2007) 725 galutinis, 2007 m. lapkričio 20 d.).

³¹ PROGRESS – ES užimtumo ir socialinio solidarumo programa, pagal kurią teikiama finansinė parama Europos Sąjungos socialinės darbotvarkės tikslams įgyvendinti.

³² Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Antroji dvimetė ataskaita dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų“ SEC(2010) 1284 galutinis, 2010 m. spalio 22 d., p. 59–66.

Visuomenės labai veikiančių fondų vaidmuo teikiant ir finansuojant visuotinės svarbos socialines paslaugas ES yra vis svarbesnis. Tačiau jiems sudėtinga įsisteigti kitose valstybėse narėse arba sutelkti išteklius tarpvalstybiniu mastu. Reikėtų sudaryti sąlygas visuotinės svarbos fondams steigtis, veikti ir gauti finansavimą tarpvalstybiniu mastu, tinkamai prižiūrint jų veiklą. Taigi, sumažėtų jų administracinė našta, susijusi su tuo, kad veiklą vykdyti keliose valstybėse narėse yra sudėtinga. Galiausiai, jie turėtų daugiau išteklių ES piliečių gerovei didinti.

Siekdama įgyvendinti šį tikslą, 2012 m. Komisija pateiks pasiūlymą sukurti Europos fondo statutą, kuris bus lygiavertis nacionalinėms formoms ir neprivalomas.

4. IŠVADOS

Dabartinės ekonomikos ir finansų krizės laikotarpiu dar kartą prisiminėme, koks svarbus visuotinės svarbos paslaugų vaidmuo užtikrinant socialinę ir teritorinę sanglaudą. Tačiau krizė daro didelį poveikį viešajam sektoriui ir finansinių išteklių nepakanka, todėl svarbu dėti visas pastangas, kad šios paslaugos būtų toliau teikiamos ir kad būtų gerinama jų kokybė. Šiame komunikate nurodyta, kad Sutartimis Europos institucijoms ir valstybėms narėms suteikiamos būtinos teisinės priemonės tą padaryti. Europos Komisija visiškai įsipareigojusi atlikti savo užduotį ir pateikti šių paslaugų kokybės sistemą, kaip matyti iš dviejų pasiūlymų dėl valstybės pagalbos taisyklių, taikomų visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms ir viešiesiems pirkimams bei koncesijoms, persvarstymo, kuriuos ji pateikė kartu su šiuo komunikatu. Ji per keletą mėnesių taip pat imsis kitų veiksmų, kuriais bus sukurta patikima ES visuotinės svarbos paslaugų kokybės sistema ateinantiems metams. Ji tęs šį darbą vykdydama platesnį įsipareigojimą savo veikloje daugiausia dėmesio skirti socialinei ekonomikai ir socialinėms naujovėms pagal strategiją „Europa 2020“; naujausias šio darbo pavyzdys – Socialinio verslo iniciatyva³³, kuria remiamos naujos ir socialiniu požiūriu naujoviškos verslo veiklos vykdymo ir paslaugų teikimo priemonės.

³³ „Socialinio verslo iniciatyva. Socialinėms įmonėms plėtoti palankios aplinkos kūrimas socialinių inovacijų ekonomikoje“ (COM(2011) 682 galutinis 2011 m. spalio 25 d.).